

Марина Білоцерковець
кандидат педагогічних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет (Україна)
mbelotserkovets@yahoo.com

НАЗВИ САКРАЛЬНИХ АГРАРНИХ КУЛЬТУР І ПРИРОДНИХ ФЕНОМЕНІВ У ФРАЗЕОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ І КИТАЙСЬКОЇ МОВ

У сучасному контексті поглиблення співпраці між Україною і Китаєм у сфері аграрного виробництва та аграрної освіти, зокрема, завдяки численним освітнім програмам з обміну студентами, постає питання урахування спільностей і відмінностей у світогляді наших народів як фактору успішності мовного посередництва та міжкультурної комунікації загалом. Наразі, фактично, комунікація між українськими та китайськими студентами й викладачами, науковцями, а також партнерами в аграрному виробництві та бізнесі відбувається англійською мовою, яка є *lingua franca*, тобто мовою-посередником, у діалогічній взаємодії між українськими й китайськими спільнотами. Саме тому, актуальність даного дослідження полягає у необхідності знайти “точки зіткнення” та взаємопорозуміння між трьома різними мовно-культурними осередками стосовно аграрної концептосфери, яка фіксує розвиток і трансформацію світоглядних парадигм носіїв української, англійської і китайської мов.

Вивчення впливу мови певного етносу на його світобачення і духовний розвиток було розпочато у працях В. фон Гумбольдта, Ф. де Соссюра, Е. Сепіра, Р. Якобсона, О. Потебні, Г. Дойчера та ін., адже різні мови впливають на світогляд особистості у різні способи [9].

Для інтерпретації, оцінки та передачі суб’єктивного ставлення до фрагментів національної картини світу у мові використовуються фразеологізми [3]. Фразеологізм як інформативна одиниця мови та одна з мовних універсалій, розглядається нами дуально, у лінгвістичному і психологічному контекстах. Поняття “фразеологізм” визначається як продукт асоціативно-образного мислення людини, вербалізований мовою та закріплений у мовленні [4, с. 589].

Завданням нашого дослідження було розглянути та проаналізувати фразеологізми, які втілюють концепти, стереотипи,

символи, міфологеми, пов'язані з аграрною галуззю, для виявлення аналогічних й відмінних характеристик картин світу української, англійської і китайської мовно-етнічних спільнот.

Інтерпретація фразеологізмів, як правило, викликає труднощі у представників іншої мовно-етнічної спільноти. Причина, чому фразеологічні одиниці не можуть бути зрозумілі буквально, полягає в тому, що вони пов'язані з географічним середовищем, історичним фоном, економічним життям, релігійними переконаннями та звичаями, етнічною психологією та моральними цінностями певного народу [11, с. 105].

До найдавніших відносять фразеологізми, пов'язані з рослинами, особливо тими, які є знаковими для певних етносів [6, с. 169].

В українській аграрній концептосфері широко розповсюдженим є концепт “яблуко”, який означає не лише звичну аграрну рослину, але й несе глибоку культурну, біблійну, символіку. Наприклад, “Спробував стигле наливне яблуко, не стане їсти гниле і червиве” – пізнавши добро, людина не звернеться до зла; “Зірване яблуко назад не приростає” – те що зробив, назад не повернеш і наслідків не уникнеш [2, с. 315] – вислови, які містять натяк на біблійний сад добра і зла.

Фразеологічні одиниці з концептом “яблуко” передають моральні настанови: “Не виростиш яблуню – не з'їси яблука” – якщо не працювати та не заробляти, то нічого не досягнеш і залишишся голодним; характеризують внутрішній і зовнішній світ людини: “Червоно на вигляд, та сидить черв'як”, – так часто говорять про людей, у яких гарна зовнішність, проте внутрішній світ у них порожній; “Гниле яблуко сусідні псує” – якщо дружити з поганою людиною, то рано чи пізно сам станеш поганим [2, с. 316].

Англійські фразеологізми з концептом “яблуко” також використовують для характеристики особи, називаючи когось “a good apple” – гарним яблуком, “a bad apple” – поганим яблуком або “a rotten apple” – гнилим яблуком, натякаючи на спадкову схильність: “The apple never falls far from the tree” – яблуко ніколи не падає далеко від дерева [10]. Ідіома “Adam's apple” – яблуко Адама походить від біблійної легенди про те, що яблуко застрягло в горлі Адама в райському саду, після того, як він з'їв заборонений плід, який Єва дала йому [10]. Цікаву аналогію знайдено і в українській мові: “Адам зів кисличку, а у нас оскома на зубах”, також біблійного походження [2, с. 318].

Походження ідіоми “an apple of discord” – яблуко розбрату [10] веде до ще давніших, античних часів, оповідей про Троянську війну. Зрештою, дана ідіома трансформувалася у народний вислів “upset the apple cart” (перевернути возик з яблуками), тобто “зіпсувати плани” [10].

Знаковою рослиною для китайської культури є слива, символ краси та мудрості [4, с. 85]. Цікаво, що найдавніший словник китайських ідіом називається “Сувій приказок Квітка Сливи” (梅花中國諺語捲軸 Plum Blossom Chinese Proverb Scroll) [5, с. 85], який містить до 20000 старовинних висловів, зокрема 瓜田李下 – динне поле під сливами, що походить від давнішого вислову 瓜田不納履, 李下不整冠 / 瓜田不纳履 · 李下不整冠 – не став черевики на динному полі і не вішай капелюха на сливе дерево. Ця ідіома була взята із народної легенди і означає підозрілі ситуації, яких потрібно уникати людині, щоб не бути підозрюваний в тому, чого вона не робила [7, с. 112].

Ідіома 望梅止渴 означає: втамувати спрагу, думаючи про сливи, тобто втішатися фантазією, і також має літературну основу, але трансформувалася у народне прислів'я [7, с. 114]. Ідіома 青柿子和竹馬 – зелені сливи і бамбукова конячка походить із віршів видатного поета Лі Бай і має значення: закохані, які вирости разом як друзі дитинства [5, с. 87].

Ще однією сакральною рослиною у китайській культурі є персик, символ небесної благодаті; ідіома 世外桃源 – персиковий сад – означає місце поза реальним світом, сповнене миру і щастя, райський сад, і також походить із давньокитайського епосу [5, с. 86].

Наступна група фразеологізмів, у якій яскраво простежуються архетипи та міфи певного етносу, описує різноманітні природні феномени. З давніх-давен селянин спостерігав за природою, прислухався й придивлявся до її проявів, ніби радився з нею, як із живою істотою [2]. У даній групі фразеологізмів в українській мові відчувається вплив прадавніх язичницьких вірувань, а центральне місце відводиться уособленням давніх божеств: сонцю, зіркам і місяцю (“Гарно і при місяцю, коли сонця немає”, “З неба зорі хвата, а під носом не бачить”), вітру (“Верхове галуззя вітри ломлять”), дощу (“Від дощу під борону не сховаєшся”) тощо [2, с. 211].

Фразеологізми з концептами, що втілюють природні феномени з відголосками язичництва знаходимо і в англійській мові, а саме концепт “сонце” – “one cloud is enough to eclipse all the sun” – одна хмара може закрити сонце, дрібниця може зіпсувати враження;

“make hay while the sun shines” – косить сіно, поки світить сонце, тобто робить це, поки у вас є шанс, скористайтесь можливістю, коли вона вам надана; концепт “місяць” – “once in a blue moon” – одного разу під блакитним місяцем, щось, що трапляється дуже рідко; концепт “дощ” – “as right as rain” – почувати себе гарним і сповненим сил; концепт “грим” – “steal my thunder” – викрасти мій грим, що означає, якщо хтось краде твій грим, він відвертає увагу від тебе [10].

Фразеологізми з міфологемами, втіленими у концепти зі значеннями природних феноменів знаходимо й у китайській мові, але все ж таки більшість китайських ідіом відображає світоглядні засади традиційної філософії конфуціанства, даосизму та буддизму. Наприклад, концепти “дощ”, “сонячне світло” – 農民希望下雨, 步行者希望陽光, 眾神猶豫不決 – селянин сподівається на дощ, подорожній сподівається на сонячне світло, а божества сумніваються; “місяць” – 從海底獲取月亮 – дістати місяць із морського дна, говорять у ситуації, коли людина хоче досягти неможливого [8].

Таким чином, фразеологізми, на яких базується мовна репрезентація концептосфери “Сільське господарство”, ґрунтуються на національному культурно-історичному досвіді народу, є неповторними і своєрідними. Разом з тим, віднайдені аналогії свідчать про діалектну єдність національного і загальнолюдського та сприяють встановленню взаємопорозуміння, діалогової взаємодії та ефективній міжкультурній комінікації між представниками різних мовно-етнічних спільнот.

Література

1. Енциклопедія українознавства. Т. 3. Львів: “Молоде життя”, 1994. 1200 с.
2. Приповідки або українсько-народна філософія. Том перший. Зібрав та видав Володимир С. Плав'юк. Едмонтон, Альберта, 1946. 512 с.
3. Тихонова О. Явище фразеологічної енантіосемії (емоціонально-оцінної оцінки ідіоми). Китайська цивілізація: традиції та сучасність: зб. ст. Київ, 2005. С. 91–94. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/31238>.
4. Українська мова. Енциклопедія. Київ: Укр. енцикл., 2000. 752 с.
5. Чжао Цюе. Динамика языкового сознания в современном Китае через призму нового условного выражения “красивейший + имя существительное”. *Вопросы психолингвистики*. 2013. №1 (17). С. 84–87.

6. Шестаков А. О. Семантика та функціонування фразеологізмів з флористичним компонентом в українській та англійській мовах. *Лінгвістика*. № 3 (27). Ч. I. 2012. С. 169-172.
7. 100 Chinese two-part allegorical sayings. Beijing, 2009. 200 p.
8. Chinese-Tools. URL: <https://www.chinese-tools.com/chinese/chengyu>
9. Deucher, G. Through the Language Glass: Why the World Looks Different in Other Languages. Manchester, Metropolitan Books. 2010. 350 p.
10. The Free Dictionary. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com>
11. Shi, W. J. Comparison and Contrast Between English and Chinese Idioms From Cultural Connotation Perspective. *Studies in Literature and Language*, 2015. 10 (1), P. 102-113. URL: <http://www.cscanada.net/index.php/sll/article/view/6338>. DOI: <http://dx.doi.org/10.3968/6338>.

Valerii Bohdan

PhD in Philology, Associate Professor
Berdiansk State Pedagogical University (Ukraine)
valeriy.bogdan@gmail.com

PECULIARITIES OF STAGE DIRECTIONS AS OPTIONAL COMPONENTS OF ADJOINING CONSTRUCTIONS

The modern scientific paradigm is characterized by an orientation towards cognitivism. Nevertheless, up to now, far too little attention has been paid to text morphology, identification of means of joining separate sentences and supra-sentence entities to form larger text units and to the study of linguistic units that are their constituent parts. Even less attention is turned by linguists to the examining of extralingual means and their actualization in text units (which are investigated by us on the example of adjoining constructions (ACs) [6, p. 184] and composite sentences). Few studies in this regard are limited to the analysis of only stage directions within the frameworks of the ACs with coordinating relationship and compound sentences (ComS), as well as only in drama works. Thus, other ACs, genres and functional styles are excluded as well as other non-verbal elements of text formation. However, it has long been known that both linguistic and non-linguistic means of communication are interconnected and interdependent. Accordingly, without taking into account the latter, the content of the utterance may be incorrectly decoded